

FERENCZES ISTVÁN

Veszedelmekről álmodom 6/3

FERENCZES ISTVÁN (1945) Csíkszereda

1957-ben a kelet-európai pártvezetők konferenciára gyűlnek össze Moszkvában. A konferencián – a lengyel pártfőtitkár kivételével, aki továbbra is kitarzott az önkéntesség elve mellett – a legtöbb vezető a keleti blokkból úgy érezte, elérkezett a pillanat, hogy végképp felszámolják a magántulajdont. Romániában már 1958 tavaszán, a mezőgazdasági szocialista szektor dolgozóinak országos tanácskozásán meghirdetik a mezőgazdaság szocialista átalakításának meggyorsítását és minél hamarabbi befejezését. 1960-tól már nem a társulások szervezése a cél – amelyekben a földbirtok még a gazdák tulajdonában maradt –, hanem a kollektív gazdaságok, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek megalakítása, a teljes kollektivizálás. És már 1959-től megindul az úthenger.

•

Szülőfalum kollektivizálásáról kevés személyes élményem van. Ezekben az években már középiskolás voltam, az év tizenkét hónapjából szinte tízet a távoli Lugoson töltöttem, így Pálfalva „agrárforradalmáról” csak annyit tudtam, amit a vakációkban felszedtem. Minket Lugosról nem küldtek haza a szülők meggyőzésére-megzsarolására, túlságosan messzi voltunk, meg aztán olyan bagatell, pekuniárus dolgon is múlt az egész, hogy az elég drága, közel ötszáz kilométeres útra szóló vonatjegyet is kellett volna biztosítani. S ezt nem volt honnan és akinek. De húgomat Brassóból 1962 telén hazaküldték édesapám meggyőzésére, akit nem is igen kellett meggyőzni, de nem akart az elsők között aláírni. Erre aztán csak február 5-én határozza el magát. A velem egykorúakat viszont, akik a csíkszeredai középiskolába vagy a tartomány líceumaiba jártak, mind hazaküldték. Páll Pista „majdnem” testvérem két hétig téblábolt otthon, de az édesapját ő is inkább arra biztatta, hogy ne írjon alá, de aztán ő is belépett. (Mibe, te? Hát a szarba...) A csíkszeredai levéltárban találtam egy kézzel írott jegyzőkönyvet, amely valószínűleg valamikor 1959–61-ben keletkezhetett, s amely egy Csíkkarcfalván szervezett, az egész Felcsík falvaiból összehívott aktívák üléseiről szól, s ez kizárólag a kollektivizálással foglalkozott. Némiképp fogalmat alkothatunk, miként is zajlott vidékünkön a mezőgazdaság szocialista átalakítása, a szervezés:

„Ambrus Ilona, dánfalvi tanítónő, a mezőgazdaság szoc. átalakításáért nem sokat tett. Szüleit még nem tudta meggyőzni. Segítséget kap a körzet képviselőjétől is, másoktól is, de eredményt nem értek el. Kónya elvtárs kérdezi: Milyen módszert használt a meggyőzés szempontjából szüleivel szemben? Felelet: Hivatkozott a dánfalvi gazdaság elért jó eredményeire, a társulások előnyére. A kollektív gazdaságban a javadalmazás a munkanapok szerint történik... Kérdés: Ismeri-e a minta-alapszabályzatot? S a Hargitai Felhívást? (NB.: Az akkor Hargitának elkeresztelt Csicsóban egy hasonló gyűlésen elfogadtak egy felhívást, amelyben szocialista versenyre hívják ki a rajon községeit, hogy ki fejezi be hamarabb a mezőgazdaság szocialista átalakítását.) Nem ismeri. A dolog világos. Az elvtársnő hogyan győzze meg így az embereket? Az édesapja mint ellenzője a szocializmus építésének, és így a saját leánya az oka, mert nem ismeri

még a minta-alapszabályzatot sem. Az jó, hogy rendszerünk tanítónőt képzett belőle, de támogatni a szocializmus építését nem támogatja. Eleget tud-e tenni feladatának? Felelet: Mindaddig, amíg a szüleit nem tudja meggyőzni, nem tud eleget tenni.

Ambrus József elvtárs, szentdomokosi kollektor: munkaköre olyan, hogy alkalma van a dolgozókkal foglalkozni, ezt tette ezen a télen is, de eredmény még sincs. Foglalkozott az alkalmazottak szüleivel is, de konkrét eredmény nincs. 37 gazda meggyőzését adták ki neki. A pártgyűlésen foglalkozott a problémákkal, és a párttagok beléptek a megalakuló társulásba. A tél folyamán egy este sem foglalkozott a szervezés kérdésével, főleg a húsbeszolgáltatással foglalkoztak, szeptember 1-ig 92 százalékban állnak a húsbeszolgáltatással... Kónya elvtárs: Hogyan lesz meg a 417 hektár beszerzése? Felelet: A tantestület segítségével, a néptanács irányításával reméli, hogy december 1-jére a tervet megvalósítják.

Lőrincz András elvtárs, a jenőfalvi tejcsarnok vezetője: Mindennap, reggel és este foglalkoznak a dolgozókkal, akik tejet hoznak a csarnokba. A néptanács beosztotta szervezőmunkára, azonban nincs nagy eredménye. A kollektív gazdaság tejhozama nagyobb, ezt magyarázza a dolgozóknak. Részt vesz minden gyűlésen a néptanácsnál. Sógorát és anyósát meggyőzte, neki és nejének nincs birtoka. Az alkalmazottjaival foglalkozott, de eredménytelenül.

Szabó Mária elvt., madarasi adószedő a községben elért eredményeket mondja el. Apját még nem tudta meggyőzni. Csomortánban még nem szerveztek társulást. Keveset foglalkozott szüleivel. A minta-alapszabályzatot nem ismeri. Napközben foglalkozik a dolgozókkal.

Kónya elvtárs kihangsúlyozza, hogy munkája így eredménytelen. Ismerje meg a szabályzatot, mert ennek ismerete nélkül nem tud eredményes munkát végezni. Földadó 121%, ADAS (NB.:kötelező biztosítás) 98%, Aparadó (?) 110%, helyi illetékek kereskedelmi adóval gyengén áll Madaras. A községi szocializálási tervet pedig reméli, hogy év végére befejezik. Szüleit pedig rendszeresen győzze meg.

Antal Csaba tanító, domokosi IMSz-alapszervezet titkára: Munkájukat elsősorban az oktatás terén fejtik ki, már az első osztálytól kezdve, példákkal, példamondatokkal, grafikonokat készítenek a tanulók szüleiről, és azt a tanulók segítségével vezetik. Az IMSz-tagoknak kiosztottak 2-2 egyéni dolgozót beszerzés végett. Minden tanerő pontos adatokkal rendelkezik.

A karcfalvi községi orvos (olvashatatlan név): Rendelés közben foglalkozik a mezőgazdaság szocialista átalakításával. A heti munkaüléseken pedig elsősorban azokkal foglalkozik, akiknek földjük van. Így [...] Mária szüleit beszervezte, Bölöni Jolán két gazdát szervezett be a dánfalvi társulásba. A szenttamási bábák egyike szintén belépett. Kónya elvtárs kérdezi: tartott-e szabadelőadást a dolgozóknak olyanformán, mint ahogy a rendelőben teszi. Felelet: nagy elfoglaltsága miatt nem tud, 3 orvos helyett dolgozik. Továbbá beszél a Vöröskeresztes Hét céljairól.

Keresztes Ferenc, domokosi tanító: A tantestület tagjai elég komoly munkát fejtettek ki – jó részük szüleiket meggyőzték –, azonban a nép között az a vélemény alakult ki, hogy amíg a párttag nem lép be, ők sem lépnek be.

Ferencz Lajos jenőfalvi iskolaigazgató: A mezőgazdaság szövetkezetesítése terén elért eredményekre különböző módszereket hozott létre. Azonban vigyázzunk az olcsó népszerűségre. Hivatkozik az elért eredményekre. Nem elég az, hogy egynéhány ár területet felajánlanak, hanem a cél legyen minél több és jobb föld. Egyetért az orvos-igazgató véleményével. Ami Ambrus Ilona elvtársnőt illeti, tisztázni kell: képtelen, vagy lehetetlen a feladat végrehajtása. A beiratkozásnál minden szülővel foglalkoznak. Amíg a tömeggel szoros kapcsolatot tartunk, bírjuk bizalmát, alakítsuk ki helyes világnézetét. A beindult munkák azt bizonyítják, hogy a Hargitai Felhívásnak eleget fogunk tenni – szívvél-lélekkel dolgozunk a mezőgazdaság szövetkezetesítéséért.

Horváth Rozália, szenttamási tanítónő a szenttamási tantestület munkájáról beszél, eredmény van, elfogadja a versenyfelhívást. Kihívja Jamandi Ádám munkatársát és a domokosi tantestületet versenyre a mezőgazdaság szocialista átalakításával kapcsolatban.

Salló István, dánfalvi tanító: az utóbbi 3 hét alatt minden irányból halljuk, hogy szaporodnak a családok és a hektárok a szoc. mezőgazdasági szektorban. Ez nem könnyű munka, mert ha a 2-3 hektáros gazdákkal foglalkoznak, nincs eredmény. Most a 7-8 ha-os gazdákkal foglalkoztak, eredmény van, de nem reagál a 2-3 ha-os. Javaslatot kér, hogy milyen módszerrel győzzék meg ezeket. Egy másik probléma az asszonykérdés. Először az asszonyokat kell meggyőzni. Más esetben pedig azokkal kell beszélni, akiknek földje beleesett a tagosításba. A faluban való sottogásoknak véget kell vetni. Karikatúrával, faliújsággal. Ez eredménnyel járt Dánfalván. A csicsói felhíváson nem kell meglepődni. A tantestület nevében vállalja, hogy a 280 ha területet december 31-ig beszervezik.

Bálint Lajos karcfalvi koll. gazdasági tag: helyesnek látja az alapaktíva ülések szervezését, mert sok eredmény és sok hiányosság kerül felszínre. Hivatkozik Oláh Dénes, Ambrus Ilona, Fodor Piroska beszámolóira, akik nem végeztek eredményes munkát e téren magikkal és a szüleikkel szemben. Továbbá egyes elvtársnők kötetést hoztak a gyűlésbe ahelyett, hogy bekapcsolódnának a gyűlés menetébe, papírrepülőgépet készítenek papírból, regényt olvasnak. Kéri az elvtársnőket, hogy kapcsolódjanak bele komolyan a kérdésbe. Kónya elvtárs felszólítja azon elvtársakat, akik kötnek, repülőgépet készítettek – Így Balla Rozália, Györgycze Vilmosné, Albert Dénesné, Keresztes Katalin, Páll Magdolna tanítónők, Ferencz Rozália, Kedves Erzsébet szövetkezeti alkalmazottakat. Kónya elvtárs beszámoltatja a fenti személyeket tevékenységükről. Kónya elvtárs kihangsúlyozza, hogy ezen magatartás, ez visszaélés pártunk és kormányunk intézkedéseivel, amikor a béke és a szocializmus építéséről van szó. Ez nem olvasókör, hanem számba vesszük az eredményeket a mezőgazdaság szocialista átalakítása terén.

Ádám Márton, szenttamási ORACA (húsfelvásárló) megbízottja: először meggyőzi családját, ő meg van győződve. Felesége és fia még nincs meggyőződve. Kurkó András szövetkezeti alkalmazott saját birtokkal rendelkezik, még nem győződött meg a mezőgazdaság felsőbbrendűségéről. Még nem látja a jövőjét a társulásnak. A feleségének a meggyőzése hátravan. A fenti két elvtársnak Kónya elvtárs feladatul tűzi ki, hogy 3 napon belül intézzék el.

András Félix, a madarasi koll. elnöke: Madarason vannak emberek, kiknek a fia katonatiszt, tanító stb. Ezek az emberek nem támogatják a közös ügyet. Kéri, hogy küldjék haza a tanítókat, hogy győzzék meg. Ferencz Lajostól kéri, hogy az anyósát győzze meg. Szakács Irén, domokosi óvónő: Sikerült meggyőznie addig, hogy szülei megígérték, hogy be fognak lépni a társulásba. Elfogadja a versenyfelhívást. Bodor Lajos, madarasi néptanács-elnök: saját hibájáról beszél. Igen keveset foglalkozott a mezőgazdaság szocialista átalakításával kapcsolatosan. Szájtáti magatartást tanúsított, mert a néptanács VB alelnöke nem lépett még be, sőt nem is támogatja. Ezért ki is cserélték, mert a dolgozók hivatkoztak rá, hogy amíg Péter János VB-alelnök nem érti meg a szoc. mezőgazdaság felsőbbrendűségét, addig a dolgozók sem lépnek be. Sokat kérnek a dolgozók a néptanácsból – igazolás, cinkus (NB: marhalevél), bizonyítvány, büntetésfizetés stb. –, és ezen alkalmakat nem használjuk ki, mert még a tisztviselők sem tagjai a szocialista szektornak. Ugyanakkor nem mutatták meg a község új kádereit, akiket rendszerünk nevelt, itt mutatkozott meg a szájtátiság. Továbbá az elmúlt alkalommal Kónya elvtárssal levő vitáját, beszélgetését adja elő, amiben szintén ő volt a hibás, annál is inkább, mert ittas volt, és nem tudott aznap eredményes munkát végezni a behívott dolgozókkal.

Füstös Jenő, IMSz rajoni bizottság titkára: Nehézségek vannak a mostani munkában. De a múlt rendszer emberei mindig becsapták a parasztságot, és eb-

ből következik, hogy parasztjaink kételkedők. Azonban nap mint nap bebizonyosodik, hogy dolgozó népünk magának építi az országot, és dolgozó népünk közé tartozik a parasztság is. Legfontosabb az, hogy az ifjúság, akinek részére épül a szebb, boldogabb jövő, kapcsolódjon bele ebbe a munkába. A példák minket igazolnak, Bulgária NK-ban a parasztság és a munkásság életkörülményei hatalmas arányokban javultak. Mi is minden munkánkkal azon kell legyünk, hogy ebből a hatalmas harcból derekasan vegyük ki részünket. A politikai munka megjavítása a legfontosabb. Sajnos egyes IMSz-tagok keveset tettek, mint pl. Domokoson vagy Dánfalván a mezőgazdaság szocialista átalakításáért. De a legfontosabb az, hogy hozzuk közelebb a szervezethez az ifjakat. A hiba nálunk van, hisz szájtáti módon hallgatjuk el és nézzük el az értelmiségi IMSz-tagok tétlenségét. A jövőben a munkát nagyon meg kell fogjuk, hogy a jövőben sokkal szebb eredményekről számoljunk be.

János Pál, rajoni tanfelügyelő: A tanügyi káderek felszabadulásunk másfél évtizede után is még mindig a szakmai kérdésekre helyezik a fő súlyt, nem kapcsolódtak bele a dolgozók ügyébe. Az iskola ma nem politikamentes. Az iskola ma a dolgozó nép iskolája. A múlt rendszerben sem volt politikamentes, az uralkodó osztály érdekét csepegtették be a dolgozó nép gyermekeibe. Ma kétarcú embert nem ismerünk. Ezeket a történelem ki fogja küszöbölni. Milyen tevékenységet fejt ki az a nevelő, aki az iskolában adja a szépet, a jót a tanulóknak, és az iskolán kívüli munkájával ezt megcáfolja. Vannak szép eredmények a tanerők részéről, de vannak még olyanok is, akik még a szüleiket sem győzték meg. Ezek szerint ismerteti község szerint azon tanítók nevét, akik még a szüleiket nem győzték meg. A 28 tag hozzávetőleges birtoka – a szülőknek több mint 100 ha-t tesz ki. Javasolja, hogy kövessék a mikóújfalusi tanerők példáját, akik csoportosan végzik eredményesen a szervezőmunkát. A faliúság és az agitációs brigádok megteszik hatásukat, de nem nagyon aktiváltatják. A karikatúrának is megvan az eredményes hatása, de nem mozgatják, nem adnak életet neki. Ami a kultúr munkát illeti, tévesen értelmezzük. Nem a szórakoztatást kell szolgálni, hanem nevelni kell. Az életet kell tükrözze, és nem a szórakozást. A műsorpolitikát meg kell változtatni. A népgyűléseknek nevelő, mozgósító ereje kell legyen. Ami a szakmai kérdéseket illeti: össze kell kapcsolni a politikai élet kérdéseivel, már az első osztálytól, tantárgyanként, osztályonként. Ez fegyver legyen a tanító kezében. A szülői értekezleten meg kell szüntetni a kettős nevelést. Egységes legyen a nevelés. A családlátogatások tartalmasak legyenek, amelyek a család problémáit oldják meg. Forradalmi átalakulással kell átalakítani. Az iskola és a falu nemcsak gyermeklétszámban különbözik egymástól, hanem abban, hogy az iskolában az új társadalmat építik. Lázár János dánfalvi tanár, fényképész egyéni érdekből, és ne társadalmi érdekből készítse (?) a fotómontázst a dánfalvi koll. gazdaság életéről. A dánfalvi irodalmi kör jó, de jobb lenne, ha az 1848-as esztendő helyett 1948-cal foglalkozna. A »Tudod-e, hogy...« faliúság nem sokat tud. Fel kell frissíteni. A mértan tanításnál pedig ne az iskola udvarát mérjék, hanem a koll. gazdaság vagy a megalakulandó társas gazdaság területét. A természetrajz szakos tanárok a talajelbírálást a tanulókkal végeztessék el. Ne legyen külön reszort az iskola, külön reszort a kultúr munka és külön reszort a mezőgazdaság szövetkezetesítése. Szentdomokoson versenygrafikont vezetnek, de az adatokat a néptanáctól szerzik be, s nem a tanulók gyűjtik. Az ösztöndíjas tanulóknak adtunk a kezébe nyilatkozatot, hogy szüleiket meggyőzzék? Nem. A tanuló, tanár nevelőfeladata magasztos, de ezt teljesíteni kell. Csak olyan nevelőkre van szüksége dolgozó népünknek, akik szívvel-lélekkel a békét, a szocializmus építését, a mezőgazdaság szocialista átalakítását szolgálják.

Kónya Jenő: Megkéri, hogy egyes elvtársak maradjanak a gyűlés végén a teremben. Megállapítja, hogy a mai gyűlés elérte a célját, mert a hozzászóló elvtár-

sak azt bizonyították, hogy a harcban bekapcsolódva aktívan részt vesznek. Ennek a gyűlésnek gyakorlati eredménye lesz. Hargitán kiderült, hogy az élenjáró község Hargita (Csicsó) lett, mert a legtöbb ha-t és családot szervezték be. A véleménye az, hogy e nagy hadsereg megértette a harc fontosságát, és küzdeni fognak becsülettel a mezőgazdaság szocialista átalakításáért. Ez a cél, és ezért kell küzdeni. Erőnk van, csak akarni kell. Az átalakítási harc a községek feladata. Az eredményük bizonyítja majd e gyűlés eredményét és hasznát. E harcban mindenkinek részt kell venni. Nincs hely az opportunista elemeknek. Ki velük, mert ez a harc a becsületesek harca. A gyűlést bezárja, miután mindenkinek jó éjszakát kíván.”

Szegény pedagógusok, tanárok, tanítók, óvónők! Nem tudom, a 20. században, annak második felében létezett-e társadalmi réteg, amellyel annyi gyalázatot elkövettek volna; a világegyetem sírása sem lett volna elég elviselni alattomos megaláztatásainak szégyenét. Csoda, hogy mégis megtanítottak valami igazra, emberségesre, miközben a félelem permanensen nyűtte létüket.

Kónya elvtársat jól ismertem, akkor a rajoni pártbizottság agrártitkára volt. Száraz, szikár, önemésztő ember. Azon a gyűlésen talán az egyedüli volt, aki megszállottan hitte az eszmét, hitte a párt szavát. Élete vége felé valahol Alcsíkon volt községi párttitkár. Többször láttam gumicsizmáson, toronyiránt gyalogolva a mezőkön. Egész életében kopott, sötétkék kosztümet viselt... Leizzadva állt egy szántó közepén, ellenőrizte az agrárforradalom kiteljesedését. Az elért eredményekkel nem volt megelégedve. Zúgolódott, kereste az okokat, a hibásokat. Nem jutott el a felismerésig, hogy az egész rendszer rossz, s ennek legfőbb okozója maga a párt, tehát ő is.

Apám 1960 után a csíkszentkirályi kultúrotthont tervezte és építette. Arra gondolva, hogy megússza a kollektivizálást, leadott az államnak egy, a falunktól távol lévő, a Hargita keleti oldalán fekvő 3,60 hektáros kaszálót. Erről a néptanács irattárában olvasható egy 1960 februárjában keltezett átirat, amelyben arról értesítik a rajoni szerveket, hogy a községben 9 gazda adott le összesen 46,31 ha szántót és kaszálót, amit át is adtak az állami gazdaság kezelésébe. Emlékeim szerint azt a kaszálót már az '50-es évek elején leadta, amikor ránkvarrták a kulákságot, lehet, hogy ekkor hivatalosították a szerveket. Abban az időben, amikor megindult gőzerővel a kollektívszervezés, apám nem sokat tartózkodott otthon. Amikor jöttek az agitátorok, anyám csak a válát vonogatta. Azonban képesek voltak Csíkszentkirályon is felkeresni. Apám elég idegesen, némileg védetten mint fontos középületnek az építőmestere, azzal rázta le magáról őket, hogy amikor eljön az ideje, akkor aláírja a belépési nyilatkozatot, most hagyják dolgozni. Erre 1962. február 5-én került sor.

Végül is édesapám csupán a tulajdonlás miatt ragaszkodott a kicsi birtokunkhoz, nem abból éltünk, nem a gazdálkodás volt az életformája. Egy másikfajta kényszer is kezébe adta azt a tollat: egy olyan törvényt hoztak, mely börtönbüntetés terhe alatt megtiltotta a földek kiadását részes művelésre. Isten veled, Béla Józsi bácsi! Erre édesanyámnak se maradt szava, ő jobban ragaszkodott földjeinkhez, de ki műveli meg, hiszen áson, kapán, kaszán kívül nem volt semmiféle szerszámunk, igás állatunk. Ég veled, Nyírgödör (tavaszi árpa), Laposnyír (lóhere), Vereskert (kaszáló), Hosszú (őszi búza), Kasza (pityóka), Hijászol (zabos bükköny), Kenderföld (kender, zöltség), Borsóföld (pityóka), Sebepestya (árpa), Szentpéterárnyéka (zab), Torda-völgye (rostlen), Ondorné és Gozorú szép havasa, sohasem lesztek többé szabadságunk hordozói. Nekem a hazám voltatok...

191
33

Belépési nyilatkozat

Alulírott Ferenc J. Imre, Csk rajon Pálfalva 47 községi lakos,
 53 éves, társadalmi származásom közép paraszti, jelenlegi foglalkozá-
 som közmunkás, nő, nőfien, gyermekek száma 3
 A helyben megalakult Ag. 23 kollektív gazdaságba
 saját akaratomból és elhatározásomból, a meggyőződés etvének alapján az alábbi földterületekkel lépek be:
 Szántó 1 ha 97 ár
 Kaszáló 1 ha 97 ár
 Erdői kaszáló 1 ha 97 ár
 Összesen: 1 ha 97 ár
 Ló —, ökör —, tehén —, borjú —, csikó —, sertés —, juh —,
 bárány —, bivaly —, stb. —
 Szekér —, eke —, borona —, vetőgép —, kapálógép —, aratógép —,
 méhcsalád —, stb. —
 A családtagok, akikkel a kollektív gazdaságba belépek:
 Férfi: 14 éven alul 1, 14—18 között 1, 18—60 között 1, 60-on felül —
 Nő: 14 éven alul —, 14—18 között 1, 18—60 között 1, 60-on felül —
 Férfi összesen: 3, munkaképes férfi: 1
 Nő összesen: 2, munkaképes nő: 1
 Munkaképtelen: 2
 Kelt, 1968. febr. 5.
Ferenc J. Imre
 aláírás a férj (szülőfő) részéről
 aláírás a feleség (a család többi tagján) részéről
 Tpl. 1. Rev. 1. M. Csk. 200

E fejezet írásának időszakában egyre többször gyötört egy visszatérő álom, amelyben mindegyre nagymama udvarában, kertjében bolyongok, a hajdani házban, amely egy időben Laci nagyapám kocsmájának is helyet adott; de élethűen láttam a gyümölcsfákat, a tornác végében az évszázados császárkörtét, nem messze a fűzalma bokorszerű, szétburjánzott ágait is. A zergőbelű almának meg-megráztam ágait, mert szerettem hallani a földre hulló gyümölcsök magházában a magok zurrogását. Az odvas fenyőfarönkökből készített méhkaptárak ott álltak sorjában a ház végénél, immár üresen, úgy, ahogy nagyapám halála után kihalt belőlük az édes élet. Amikor annak idején, nyár végén kifüstölte egy-két ilyen kaptárból a méhcsaládot, nem borzasztott az eljárás, mert a mézűrből egy fadézsába kikapart lépesméz íze, zamata minden borzadályt felülírt; de az álomban mindig felriadtam az izzó fűrészkorpába hulló méhecskék látványától. A pónyik és a batul almafák, s az édes vacorkörték a kert hátsó felében a legnagyobb nyári hőséget is elviselhetővé tették, olyan jókat lehetett szundítani árnyaik alatt. Álmaimban annyira élethűen jelentek meg, hogy még ágaik görbületeire is emlékeztem. A meggy- és szilvafák dzsungele a csűr északi oldalán, az odor melletti kert szögletében tenyészett. Innen gyűjtötte össze az utolsó szemig a gyümölcsöt nagymama. A javából lekvárt főzött, a többiből, összevegyítve az alma-, körte hulladékkal, nem túl erős, de nem is gyenge pálinkát. A disznóhólyaggal lekötött szilvalekváros cserépedénykék a pince legfelső polcán sorakoztak, örvendtem, ha nagymama leküldött „lekvárt nyalogatni”. Semmi sem veszett el abból a kertből. Ma is számban érzem az aszalt vackorok ízét, amelyek fél napi áztatás után, nagybőjt idején az egyik alapeledelt adták. De mindezeknél is élesebb rendszerességgel tette jelenését, az álombelínél is szinte valóságosabban

láttam a csúrt, az istállót, a juhajtót és szekérszint. Élet már nem volt bennük, se kicsi, se nagy állatnak nem voltak már szállásaik. Méteres, vastag pókhálófosszlyányok borítottak mindent. A csűr közepén ott állt a nagy, egészvágás szekér, a hátsó tengelye csutakon, a két, hiányos falú, rozszant küllőjű kerék, amelyen rozsdásan lötyögött a vasráf, a szekérderekába fektetve omladoztak bele az elmúlásba. A fagereblyék a csűrkapura akasztva szinte várták, hogy kézbe vegye valaki. A vasvillák, egy háromágú és két négyágú, a csűr sarkában álltak az egykori itatócseberben. A jászolhoz nyíló szénavegetető fölött a két, teljesen bepókhálósodott fűmagszítára is jól emlékeztem. A szénatartóhoz támasztott nagy létra mellett két cséphadaró is csüngött, amelyekről annak idején azt gondoltam, hogy soha nem kerülnek használatba a nagymama s az én életemben. Mily tévedés! A szekérszínben a kicsi, félvágás, még mindig használható szekér mellett ott volt a borona, a tézsola, a faeke, amelynek barázdafordító acéllapja, borozdolója fényesen ragyogott. A falon még ott láttam a jármot is, mellette kétfelől egy-egy, majdnem méter átmérőjű gabonarosta. A sarokban, a falhoz állított két erdőli faszánkóban, talaborban őrlött már a szű. Az istálló mellett már nem volt trágyadomb. A juhistállóból fásszín lett, a szekérszín másik felében pedig nagymama szövő-fonó „termelőeszközeinek” és kellékeinek rendetlenségében mégis volt valamiféle számba vehető rend. Két kender- és lentiló, egy vonogaló, amelyen a kitiltott rostkötegeket finomították, szövőszék, csévélő és fonókerék, nyüstök, bordák, gyér- és gyakorléhelő, gerebenek, tekerőlevél, fonaltekerő, nagy vetélő, vászfoneszítók, motollák, nyüstkarikák, s talán két talpas guzsaly és néhány orsó. A mai embernek mindezek hontentottául vannak, legfeljebb akkor érti meg, ha utánanéző valamelyik néprajzkönyvben, vagy elmegy egy skanzenbe. De nekem még élnek. Mindegyikről tudom, hogy mire, hol és mikor használták. Nagymama halála után minden így maradt, de aztán lába kelt mindnek, különösen azután, hogy kényszerűségből le kellett bontani mindent, és eladni az egész életet, amely menetrendszerűen jelenik meg most, akár nyugodtnak is mondható álmaimban. Nincs bennük semmi groteszk, abszurd, akár lineárisan leírónak is nevezhetem őket. Látom azt a száz-kétszáz év előtti csíkszéki portát teljességében, amely alászállt a 20. század második felének a poklaiba. Egyedül a galambdúcos kapu menekült meg az én skanzenemből. Minekutána szabályszerűen összeroskadt, pár évig a ház tornácára összerakva őriztük, hátha eljön a kellő idő és pénz, hogy újraépítsük. Nem jött el. Odaadtam a csíki múzeumnak, ahol ma is látható.

1962 telén nagymama is aláírta a belépési nyilatkozatot. Sokat nem teketóriázott, amikor megjelentek az agitátorok. Hol van az a papír? – kérdezte. Átnyújtották. Feltette drótkeretes szemüvegét, átfutotta, visszaadta, bediktálta a birtok nagyságát, visszakérte és aláírta. Kész! – Az én udvaromba kollektivisták ügyben többé a lábát senki be ne tegye ebbe az életbe! – mondta csendesen. És becsapta mögöttük a ház ajtaját. Talán ezzel magyarázható, hogy amint a fentiekben felsoroltam, minden megmaradt, a termelőeszközök közösbbe foglalására létrehozott leltározó bizottság elkerülte nagymama udvarát. Nemcsak megmaradtak, hanem használták is. A szomszédság az ő szerzőségeit, szekereit, ekéjét, boronáját kérte kölcsön. Egy-egy tehenet szinte minden háznál meghagytak, mert a híres minta-alapszabályzat ezt megengedte. És meghagytak művelésre 25 ár szántót is, amit a '80-as években 2,5 árra szigorítottak. Nagymama 25 árnyi háztáji szántófeldje a csűr hátánál volt. Ennek felébe pityókát ültetett, a másik felébe pedig legtöbbször kenyérgabonát, búzát vagy rozst vetettek. A szomszédok összefogtak két tehénkét, s a nagymama földjét is megszántották, bevetették, kellő időben a krumpლისorokat meghúzták, feltöltögették. Juliska nagymama a pánikszerűen elszaporodott kolorádóbogarakat és -lárvákat reggeltől estig gyűjtötte,

szedte, a pityókaásás idejére szabályszerű ösvényeket taposott a sorok közé. A gabonaaratásnál is segédkeztek, ha hívta, de nagymama legtöbbször egyedül aratta le, ha sarló alá ért a búza. Nekifogott, nem várokzott segítségre. Soha nem felejttem azt a valamikori, hatvanas évekbeli őszt, amikor – már nem tudom, honnan érkeztem haza – alig vártam, hogy lerohanjak hozzá Alszegbe. A kitárt csűrkapu fogadott, s a csűr közén pedig nagymama a cséphadaróval püfölte a szétontott búzakévéket. Miért csinálja ezt? – kérdeztem esdekelve, hiszen tudtam, hogy a szomszédok az ő szekerén valamikor fel-fuvarozták volna a szérűre a nyolc kalangyányi búzát, ott kicsépték volna. – Kicsi fiam, nem kérek én ezektől semmit – mondta. – Még a cséplési vámot is sajnálom tőlük. Időm van, amire lehavazik, kicsépelem, kirostálom az én kicsi búzámat. Két nap segitettem neki. Gyönyörűség volt nézni a rostából a kenderlepedőre aláhulló súlyos búzaszemek halmát s a szélbe repülő pelyva napban szikrázó csillagocskáit. Nagymama abból a kicsi udvarából és a 25 árnyi szántóból aránylag tisztességesen megélt. Igaz, neki már oly kevés, a kevésnek a kevese is elég volt, oly keveset evett, mint egy madárka. Tartott egy malackát, néhány majorságot. Megvolt mindene, ami ahhoz kellett, hogy ne vegyen tudomást erről az istenverte, szép, új világról.

•

Hiába zárták a kapukat, házaik ajtaját az emberek, az agitátorok ott lihegtek a kertek alatt, ha kidobták őket az ajtón, visszamásztak az ablakon. A népek, de különösen a férfiak ezerféle módját találták ki a rejtőzködésnek, a bujkálásnak, a jelen nem levésnek, az aláírás elodázásának végzetes pillanataira. A háborús években sem voltak üresebbek a falvak, mint ezekben a kollektivizálás befejezése előtti pár hónapban. Mintha csupa asszony-, özvegy népség lakta volna csak. A férfi fent bujdosott a havason, vagy otthon a szénacsűrbe ásta be magát. Oda menekült, amikor neszét vette a pantallós emberek közeledtének. De olyan esetről is meséltek később, amikor az illető fél évet töltött a trágyadomb alá ásott veremben. Morbidnak tűnik. Megegett, hogy süketnémat, fogyatékos elmét, megbolondulást játszott el a gazda... Minden hiába volt, mert nem volt kegyelem, visszafordíthatatlanná aljasult, ellenük támadt az időknek a legkisebb töredéke is... Feleségem évekig őrzött egy levelet, amelyet egy szászrégeni tanár írt apósomnak arról, hogy Gyuri bácsi, a leánykának sikerült a felvételi, jó fejű, jó tanuló leányka, kár lenne, ha nem tanulhatna tovább, hát legyen szíves és írja alá a belépési nyilatkozatot. Csíkdelnei Csathó György nem írta alá. Azt mondta lányának, hogy kicsikém, az a föld a miénk, jól, rosszul, de mindig eltartott minket, mindig megéltünk belőle, hát nem adom, nem és nem. A feleségem egy évet kimaradt, egy telet otthon töltött. A következő tanévre elhárult az akadály, mert Csathó Györgyöt is rákényszerítették, hogy aláírjon. Feleségem ma már azt mondja, hogy jól tette apósom, amikor nem írt alá. Azután sem kellett volna aláírjon. Most már tudja ő is, hogy az volt a haza, azt vették el. Most érti csak igazán néhai Csathó György válaszát a szászrégeni tanár levelére, lényegét annak az évszázadok alatt felhalmozott tapasztalatnak, a génekbe beleörökölt tudásnak, hogy az a föld a miénk, mindig eltartott minket. Ki, mi és hogyan győzhette meg, hogy aláírja a belépési nyilatkozatot, talán utolsóként, talán az utolsók között? Anynyira az utolsók között volt, hogy jóval a delnei kollektív gazdaság ünnepélyes megalakulása után írta alá, és saját kezűleg írta rá a dátumot. Március 19. A föléje írt, idegen kézírású február már a szerveknek a törvényesség látszatát szentesítő hamisítása. (NB.: A vonatkozó szabályok szerint a belépési nyilatkozatokat, amint jól látható a mellékleten, a családfő aláírásával párhuzamosan alá kellett volna írja a feleség, a család többi tagja is. Én egyetlen

belépési nyilatkozatot sem láttam, amelyen ez is megtörtént. Így lett volna igazán törvényes. De hát akkor már a törvényesség halovány látszatára is szartak az elvtársak...) Hamarabb nem is írhatta alá, mert azokban a napokban, hetekben nem találhatták otthon. Elindult ő is a csíki székelyek ősi bujdosó útján, bé Moduova felé. A hegyek közötti csángó falucskában, Kosteleden húzta meg magát, talán két-három hetet is ott időzött, várván a kollektivizálás befejezését. Hajnalban érkezett haza, szakállasan, gyűrötten, belefeketedve a bánatba. A borotvahab fele még az arcán volt, amikor megjelentek az agitátorok. Honnan a fenéből tudták meg, hogy Csathó György otthon van, hazaérkezett? A végső indítékot talán az adhatta, hogy akkorra már megtudta: a falu legnagyobb gazdája, aki kerek-perec megtagadta a belépést, Birta Laji bácsinak egyértelműen elmagyarázták, hogy hová fogják kimérni a „földjeit”. Kint az erdők alatt, a Tekerőbe, a Nyír alá, a kőbánya tetején lévő parlagokra, olyan helyeken lesz majd birtoka, amelyek legelőknek sem lesznek jók. Na, ott zabálhat földet, jóllakhat vele, amiként a faluiúság karikatúrája ábrázolta vala. És azt sem gondolja majd, hogy állatainak lesz majd helyük a közös legelőkön... – osztották az osztályharcos szentenciáikat. Csathó György végül aláírt, megalkudott saját magával s a sorssal. És ott maradt a faluban, nem kutatta azt, hogy lehet bakter, élete végéig gürcölt abban a szép, virányos mezőgazdasági termelőszövetkezetben, amely a mindenkié volt, és mégsem volt senkié. A legkevésbé az övé.

184

185

Belépési nyilatkozat

Elhullott Csathó György, Csík rajon Selme községi lakos,
 50 éves, társadalmi származásom szász román, jelenlegi foglalkozásom
 , nős, nőiten, gyermekek száma _____

A helyben megalakult Selmei MSZP gazdasági kollektív gazdaságba
 a családból és elhatározásomból, a meggyőződés elvének alapján az alábbi földterületekkel lépek be:

Szántó	3	ha	64	ár
Kaszáló	2	ha	27	ár
Erdői kaszáló		ha		ár
Összesen:	6	ha	91	ár

A _____, ökör _____, tehén _____, borjú _____, csikó _____, sertés _____, juh _____,
 _____, bivaly _____, stb. _____

Traktor , eke , borona , vetőgép _____, kapálógép 103g, aratógép _____,
 _____, stb. _____

A családtagnak, akikkel a kollektív gazdaságba belépek:

Férfi:	14 éven alul _____,	14–18 között _____,	18–60 között ☒	60-on felül _____
Nő:	14 éven alul _____,	14–18 között ☒	18–60 között ☒	60-on felül _____
Férfi összesen:	☒ , munkaképes férfi: ☒			
Nő összesen:	☒ , munkaképes nő: ☒			

Munkaképtelen:

1962. február 13. Horvath 13

Csathó György
 aláírás a férj (családtag részéről)

_____
 aláírás a feleség (a család többi tagja) részéről

Típ. 27. Munk. Társaságok - 2000

1962. február 9-én a csíkpálfalvi társulás vezetőtanácsa és pártbürója átíratban fordul a Román Munkáspárt Községi Bizottságához és a Községi Néptanács Végrehajtó Bizottságához, amelyben kéri, hogy hagyják jóvá a kollektív gazdaság megalakítását és felavatását, mert megértették az idők szavát, a Román Munkáspárt III. Kongresszusának határozatában foglalt feladatokat. Micsoda pazar tűzijátéka a megvilágosodásnak, az emberiség leghaladóbb rendszerének, napfényes jövőjének ez az egyik napról a másikra való felismerése! „Ennek eredményeképpen községünk ... családja kérte a kollektív gazdaság megalakítását ... ha össz-földterülettel, amelyből szántó ... ha.” Az akkori „Augusztus 23” társasgazdaság vezetősége eljut a korszakos felismerésig, és esdve kéri, hogy alakuljanak át a „Szocializmus útja” nevezetű kollektív gazdasággá! Igaz, még nem tudják, hogy hány család, illetve hány hektár kéri ezt, de kért, azt lehet. A címzettek „kitörő lelkesedéssel, örömmujongva fogadják a kérést”, s már másnap összegyűlnek ünnepélyes határozathozatalra, s meghozzák a 4/1962-es számú végzést, amely elhatározza: „1. szakasz: Jóváhagyja Pálfalva községben a kollektív gazdaság megalakítását 'SZOCIALIZMUS ÚTJA' elnevezéssel ... családdal, ... ha összes földterülettel, amelyből ... ha szántóterület.”

Jóváhagyták azt, amit ők sem tudtak, hogy hány család kéri, de kicsire nem adunk. Így nézett ki akkor a demokrácia és a törvényesség, a látszatok látszata. Én ebben az időszakban, utolsó éves középiskolásként nem tartózkodtam otthon. Személyes, bőrömet égető élményeim nincsenek azokról a téli hónapokról. Az események rekonstruálásában kizárólag a levéltárban talált, bikkfanyelvű dokumentumokra támaszkodhatom. A későbbi elbeszélésekből igazából egyetlen dolgot lehetett kiszűrni: történelme során ez a nép, ez a közösség sohasem utálta ennyire előljáróit, mint azokban a hónapokban. S ezt nem tudta nyilvánosan kimondani, mert félt és meghasonlott.

•

A pálfalvi kollektív gazdaság ünnepélyes megalakulására 1962. február 18-án, vasárnap került sor. A gyűlés jegyzőkönyvét kényszerűségből egészében ide-másolom, jól tudván, hogy ez nem az igaz, csupán a való, a felületes felszín locsogása, a hallgatag mély megfélemlített, szívszorító, keserves, egyedülien hiteles némasága pedig mára már por és hamu lett. Tudom, nekik kellene beszélniük, akik akkor „kézfelemeléssel, egyhangúlag” szavaztak, az ő szavai-
kat kellett volna lejegyezni azokról az időkről, amelyben akkor éltünk, s amelyből úgy mentünk kifelé, mint egy állandóan visszavonuló, vesztes hadsereg. Az is bolond, aki visszanez.

„Készült 1962. február 18-án a pálfalvi kulturothton nagytermében, az »Augusztus 23« kollektív gazdaság alakuló ülésén. Jelen vannak: a csíkrajoni Pártbizottság részéről Soos Sándor elvtárs, a rajoni Néptanács Végrehajtó Bizottság alelnöke, György Antal, a mezőgazdasági Osztály részéről Bota Lajos, Szőcs András kerületi pártinstruktor, Zöld Lajos, a Végrehajtó Bizottság elnöke, 45 meghívott vendég és 152 kollektívtag. Onodi János üdvözli a jelenlevőket, és az alakuló ülés jó körülmények közötti levezetése érdekében javasol egy 9 tagból álló aktív elnökséget, melyet a gyűlés egyhangúlag elfogadott. A javasolt elvtársak: Albert András, György Antal, Zöld Lajos, Csomortáni Péter, Ferencz Imre ifj., Bota Lajos, Onodi János és Bakó Matild, akiket a közgyűlés egyhangúlag elfogadott. Megválasztott elnökség elfoglalja helyét, és maguk közül György Antalt, a rajoni néptanács alelnökét bízza meg a gyűlés levezetésével. György elvtárs a rajoni Pártbizottság és Végrehajtó Bizottság részéről szeretettel üdvözli Pálfalva község kollektivistáit, bejelenti, hogy az újonnan alakuló gazdaság 167 családjából 152 jelen van, és a rajoni Pártbizottság, valamint a rajoni Végrehajtó Bizottság a kollektív gazdaságot »Augusztus 23«

elnevezéssel jóváhagyta. Az aktív elnökség elnöke az alábbi napirendi pontokat javasolja. 1. Jelentés a társulás munkájáról és a kollektív gazdaság szervezésének menetéről, ismerteti Onodi János, a társulás elnöke. 2. A kollektív gazdaság minta-alapszabályzatának ismertetése, ismerteti Bota Lajos mérnök. 3. A kollektívtagok nyilvántartásának ismertetése a belépési nyilatkozatok alapján, ismerteti Zöld Lajos v. b. elnök. 4. A kollektív gazdaság vezetőtanácsa, brigádosai, körzetfelelősei és az ellenőrző bizottság, valamint a leltározó bizottság megválasztása. A közgyűlés a javasolt napirendi pontokat egyhangúlag elfogadta. György elvtárs felkéri Onody elvtársat, hogy tartsa meg előterjesztését az első napirendi pontokkal kapcsolatosan. Onody elvtárs megtartja jelentését, amely a jelen jegyzőkönyv kiegészítő részét képezi. (NB.: A felolvasott »jelentés« alig szól a pálfalvi társas elmúlt évi tevékenységéről, valószínűleg kaptafára a rajonnál készítették, mert az ideológiai, pártos szövegeken kívül alig van benne konkrétum. Az egyik: »Rajonunk mezőgazdaságának kollektivizálása az utóbbi időben nagyobb lendülettel indult meg. December és január hónapokban 7 kollektív gazdaság alakult Nagytusnád, Lázárfalva, Zsögöd, Csobotfalva, Fitod, Csíkszereda és Somlyón, hol az összes dolgozó földművesek egy emberként léptek a kollektív gazdálkodás útjára. Taplocán, Újtusnádon, Kozmáson és Szentimrén a meglévő kollektív gazdaságokba léptek a falu összes dolgozó földművesei. Ma avatják Szentkirályon rajonunk 17-ik gazdaságát, és mi, Pálfalva dolgozói a rajon 18-ik kollektív gazdaságát.« Más:»ha Pálfalva dolgozó földművesei egy évvel előbb léptek volna a kollektív gazdálkodás útjára, elérhették volna ugyanazt az eredményt, amit a taplocai kollektív gazdaság, és így búza-rozsból 74.000 kg-mal, árpából 88.000 kg-mal, zabból 21.988 kg-mal és burgonyából 160.000 kg-mal termeltünk volna többet, ami a kollektivisták életszínvonalának további emelését szolgálta volna. Ezen terménymennyiségek értékben kifejezve több mint 358.000 leit tesznek ki szövetkezeti áron számolva.«) Az elnökség úgy döntött, hogy a 3-ik napirend után tegyenek kérdéseket és hozzászólásokat. Az elnökség felkéri Bota Lajos mérnök elvtársat, hogy ismertesse a kollektív gazdaság minta-alapszabályzatát a második napirendi ponttal kapcsolatosan. Bota elvtárs ismertette a minta-alapszabályzatot, ami a tagság részére törvény és kötelező. Miután Bota elvtárs ismertette a minta-alapszabályzatot, György elvtárs közli az elnökség javaslatát arra vonatkozólag, hogy a vezetőtanács javaslatára szükséges egy javasolóbizottság 7 tagból, amely vonuljon félre, és tegye meg javaslatait a 7 tagú vezetőtanács, valamint a 3 tagú ellenőrzőbizottság megválasztására. Sántha Kálmán javasolja a jelölőbizottságba Ferencz Lajos, Sántha János, Csiszer András, Csiszer István, Salamon András alsó, Zöld János és Petres Balázs elvtársakat, amit a gyűlés egyhangúlag elfogadott. György elvtárs felkéri a jelölőbizottságot, hogy vonuljanak félre, és tegyék meg jelölésüket. György elvtárs felkéri Zöld Lajos elvtársat, hogy ismertesse a nyilvántartást a belépési nyilatkozatok szerint a harmadik napirenddel kapcsolatosan. Kéri, hogy minden 10 gazda után legyen megvitatva, hogy a nyilatkozat megfelel-e a valóságnak. Zöld elvtárs ismerteti az első 10 gazdát, amelyhez László József azt a kérdést tette fel, hogy Péter Sándornak hol van 4 hektár területe. László József kérdésére meg lett adva a felelet. György elvtárs közli, hogy ha a nyilatkozatokban eltérés van, úgymint tisztázódik, mert a leltározóbizottság házról házra járva fel fog leltározni minden gazdasági felszerelést. A tagok további ismertetése során Onodi János megjegyzi, hogy vannak közös lókapák, és a leltározóbizottságnak javasolja, hogy ezeket derítse fel és tegye leltárba, mert mivel közös volt, lehet, hogy nem szerepel a belépési nyilatkozatokban senkinél. Mivel a feltett kérdésekre a kielégítő válasz meg lett adva, György elvtárs megkérdezi, hogy az első 3 napirendi ponttal egyetértenek-e. A közgyűlés kézfelemeléssel egyhangúlag megszavazta. Továbbá felkéri a javasolóbizottságot, hogy terjesse elő javaslatát az utolsó napirendi ponttal kapcsolatosan. Csiszer István, a javasolóbizottság elnöke a vezetőtanácsba az alábbi hét tagot javasolja: Bakó László, Sántha Kálmán, Onodi János, Salamon István, László Cs. József,

Csomortáni Péter, Ferencz (Lajos) Anna. Bakó Lászlót a gyűlés kézfelemeléssel megszavazta és elfogadta vezetőtanácsstagnak. A jelölt ellene volt. Sántha Kálmánt elfogadták és kézfelemeléssel megszavazták. Onodi Jánost a gyűlés elfogadta és kézfelemeléssel megszavazta. László Cs. József el lett fogadva és kézfelemeléssel megszavazva. Csomortáni Pétert elfogadták és kézfelemeléssel megszavazták. Ferencz (Lajos) Annát a gyűlés elfogadta és kézfelemeléssel megszavazta. A javasolóbizottság javasol a vezetőtanácsból egy elnököt és egy alelnököt. Elnöknek javasolják Onodi Jánost, akit a gyűlés egyhangúlag kézfelemeléssel megszavazott. Alelnöknek Sántha Kálmánt javasolják, akit szintén elfogadtak és kézfelemeléssel megszavaztak. Ellenőrzőbizottságba a javasolóbizottság javasolja Vaszi Pál, Gáll Zoltán és Csiszer István elvtársakat. Vaszi Pált mint ellenőrzőbizottsági tagot a gyűlés elfogadta és kézfelemeléssel megszavazta. Gál Zoltánt elfogadta és kézfelemeléssel megszavazta. Csiszer István elvtársat a gyűlés elfogadta és kézfelemeléssel megszavazta. Az ellenőrzőbizottság elnökévé Vaszi Pál elvtársat javasolták, akit a gyűlés egyhangúlag elfogadott és kézfelemeléssel megszavazott. A javasolóbizottság brigádosoknak javasolta farmfelelősnek (állattenyésztés) Sántha Kálmán elvtársat, mezei brigádosnak Ferencz Imre és Kopacz Lajos elvtársakat. Sántha Kálmán elvtársat a gyűlés kézfelemeléssel megszavazta, ellen volt három. Ferencz Imre elvtársat a közgyűlés egyhangúlag kézfelemeléssel megszavazta. Kopacz Lajos elvtársat a közgyűlés egyhangúan kézfelemeléssel elfogadta, a javasolt ellene szavazott. A könyvelő megválasztásával kapcsolatosan György elvtárs ismertette, hogy majd jöjjenek javaslattal, ha helyben kapnak, és ha nem, akkor valahonnan kell hozni. A jelölőbizottság pénztárnoknak javasolja Sántha Máriát, akit a gyűlés egyhangúan kézfelemeléssel megszavazott és elfogadott. Raktárnoknak javasolják Ferencz Sándort, akit szintén a gyűlés egyhangúan kézfelemeléssel megszavazott és elfogadott. György elvtárs felkéri a közgyűlést, hogy javasoljanak egy öttagú értékelő- és leltározóbizottságot. A gyűlés javasolta Onodi János, Sántha Domokos, Petres Tamás, Gáll Zoltán és Vaszi Lajos elvtársakat, akiket a gyűlés elfogadott és kézfelemeléssel megszavazott. György Antal, az elnökség elnöke a fentiek megtörténte után a pálfalvi »Augusztus 23« kollektív gazdaságot megalakultnak tekinti. György Antal, az elnökség elnöke kielemezti a gyűlést, hogy fegyelmezetten folyt le, 12 elvtárs bekapcsolódott a vitába. Igéri, hogy szakembereket fog küldeni a vezetőtanács segítségére, hogy jó eredményeket tudjanak elérni. Az újonnan megalakult »Augusztus 23« kollektív gazdaság tagjainak erőt, egészséget és jó munkát kíván. Kéri a jelenlevőket arra, hogy az este 6 órai kezdettel tartandó műsorral egybekötött táncmulatságon minél többen vegyenek részt. Mivel a kítűzött napirendi pontok le lettek tárgyalva, György elvtárs megköszöni a megjelentést, és gyűlést bezárja. K. m. f.”

Az esti táncmulatság előtt a műsort a rajoni művelődési ház együttese adta. Később több más helyszínen, alkalomhoz igazítottan láttam ezt a műsort. A legtöbb tapsot a Fazekas testvérek kapták. Két tizenéves, kisiskolás, csengő, tiszta hangú fiú. A műsor készítői nekik tanították be a kor kihívásaira és parancsaira válaszolva az úgynevezett „szocialista folklór” egyik gyöngyszem(et)ét. Az első szakaszára máig emlékszem:

„Olyan szépen szól a gerlicemadár,
a mi kis falunkban egy új nóta jár:
ezt dobogja szívem, ezt dalolja szám,
kollektivista az én édesapám.”

KÁNYEC FILMÁ

•

A pálfalvi kollektív gazdaságból nem lett sikertörténet. Nem is lehetett, hiszen mezőgazdasági területének hetven százaléka hegyvidékinek számított. Valójában nem is szabadott volna ide nagyüzemi gazdálkodást bevezetni. És ilyen volt a Csíki-medence falvainak háromnegyede. Megerőszakolták e vidéket – fogalmazott évekkel később egy szociológus. Három, négy év alatt az emberek rájöttek, hogy ezekben a szocialista üzemekben csak szűkösen, alig lehet megélni. Már nem tudom pontosan, melyik téveszben történt, de jól emlékszem arra a zárszámadó közgyűlésre, amelyen a vívmányos napirendi pontok után felállt egy idősebb bácsi: „Ez mind szép, elvtársak, de azt mondják meg, hogy osztanak-e, fizetnek-e valamit, vagy elégedjünk meg azzal, amennyit loptunk.” Ez a mondat a székelyföldi kolhozosítás lakmuspapírja volt. A nem kis erőszakkal létrehozott közös gazdaságokból pár év teltén elindultak az emberek, előbb a férfiak, majd az asszonyok is a városok, az ipar felé. A fiatalabbak új mesterségeket tanultak, életformát váltottak. Lehet, hogy ez is volt egyik stratégiai célja az egész szövetkezetesítésnek. Egy emberöltő alatt elsüllyedt a hagyományos székely falu. Valamikor a kétezres évek elején, a betegsége miatti kényszernyugdíjazása után hosszabban elbeszélgettem velem Bálint Lajos gyulafehérvári érsek úr, aki Csíkdelnéről származott. Földieknek számítottunk. Ő mondta ki számomra a legérvényesebb szentenciát azokról az évekről: „A két világháború a székely népnek nem okozott annyi kárt, mint a szocializmus, különösen a kollektivizálás. A háborúkat viszonylag épen, megfogyva, de törve nem, felemelt fejvel még túlélte, de ez a társadalmi kataklizma erkölcsében, ethoszában roppantotta meg. Opportunistává tette, meghunyászkodóvá, széthúzóvá. Megtanította lopni, hazudni, csalni, megalkudni, feljelenteni, árulkodni, bólogatójánosnak lenni. Szomorú, de így van.”

MOSONYI KISS GUSZTÁV, Justice for Hungary, 1993

